

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOIYLLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadridin qizi	
МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI VA XORIJIY TAJRIBA TAHLILI	89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi	
JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARINING O'RNI	94
Otarbayev Zamir Zairovich	

SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich	
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	107
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	113
Хо'jamov Akbar Bahriddinovich	
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI.....	118
Djumayev Askar Xaydarovich	
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI.....	123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li	
Qahhorova Nargiza Qahramonovna	
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li	
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li	
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ	129
Норкулов Хабибулло	
Абдурасулова Шахзода	
Бахриддинов Дилшодбек	
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV	135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi	
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ	147
Джуманов А.А.	
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	164
Джуманов А.А.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	174
Rahmanov Furqat Temirovich	
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich	
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILLIGIGA TA'SIRI.....	192
Shakarov Zafar Gafforovich	

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI	198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li	
Uzoqov Rafiq O'lmas o'g'li	
INFRATUZILMA INVESTITSİYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI	204
Jiyanov Laziz Najimovich	
«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	210
Курбанова Дилфуза Махсудовна	
TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	217
Karimova Feruza Xamidullayevna	
PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMI.....	221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich	
FUQAROLAR MUHOJIRLARI MA'LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	226
Inomov Daniyar Valijonovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR.....	232
Niyozov Zuhur Davronovich	
Xolmurotov Sardor	
Haydaraliyev Avaz	
YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL	238
Tolibova Aziza To'lqin qizi	
BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME'YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR.....	243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	247
Masharipova Sevara	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
BALIQCILIK TARMOG'INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	256
Iskandar Yunusov	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIIYIQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI	262
Mirzanov Berdak Joldasbeviç	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEKANIZMLARIGA TA'SIRI	268
A'zamxo'jayeva Nihol	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH	273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR (MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA)	284
G.A. Norbo'tayeva	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	288
Charos G'ayratova	
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ СИСТЕМ И ОБЗОР ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	294
Джуманов, А.А.	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH — IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI.....	303
Bayitova Rohatoy Bahrom qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRUVCHILARNI SUG'URTA MEKANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI	307
Xakimov Zafar Ibragimovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQAROR FAOLIYAT YURITISHINI TA'MINLASH MUAMMOLARI.....	314
Ahrorqulov Jonibek Otabek o'g'li	
FOOD PRICE VOLATILITY AND ITS EFFECTS ON LOW-INCOME HOUSEHOLDS	320
Rakhmatova Mukhlisa Dilshod qizi	
SUN'IY INTELLEKTNING O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI.....	327
Hamidova Shahzoda Odiljanovna	
MHS VA XUSUSIY SEKTOR KREDITLARI: MAMLAKATLARARO EMPIRIK TAHLIL.....	331
Davronbek Matyakubovich Matkarimov	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM XIZMATLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI.....	336
Xasanova Yulduz Kayumovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ALOQA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	340
Saidqosimova Umida Ibragimovna	
PROSPECTS FOR DEVELOPING BROKERAGE AND UNDERWRITING ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN.....	345
Niyozov Zukhur	
Barnoyev Mirfayoz	
Yadgarov Avaz	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION: A GLOBAL REVIEW OF AI-POWERED TEACHING AND LEARNING	349
Begzod Nishanov	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ELEKTRON TA'LIM RESURSLARINI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	356
Raxim Matniyazov	
Umar Asrayev	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	367
Зугурова Зилола Дамировна	

EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI: XALQARO TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUV	371
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ КАК ФИНАНСОВЫЙ РЕСУРС УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ	375
Гимранова О. Б.	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASI TAHLILI (2010–2025-yillar)	383
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISH SAMARADORLIGINI INTEGRAL INDEKS ASOSIDA BAHOLASH VA HUDUDLARNI TABAQALASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	388
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SOLIQ TO'LOVCHILAR XULQ-ATVORINI MODELLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL VA BIXEVIORISTIK YONDASHUVLARNING INTEGRATSIYASI	393
Urazmatov Jonibek Musurmanovich	
O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA RAQAMLI XIZMATLAR BOZORI: JORIY HOLAT, TENDENSIYALAR VA XALQARO TAJRIBA	398
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
KORXONALAR EKSPORT FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	403
To'rayeva Yulduz Shamsiddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	410
Islomov Shuhrat Marufjonovich	
Eshquvvatova Nodira Abdullayevna	
METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENHANCING PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE TEACHERS IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT	416
Dilnoza Jorayevna Kuvatova	
MINTAQAVIY TURIZM RESURLARINING TASNIFI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI (SAMARQAND, BUXORO VA XORAZM VILOYATLARI MISOLIDA)	420
Sharipov Shahriyor Shamsiddin o'g'li	
O'ZBEK VA INGLIZ TILSHUNOSLIKLARIDAGI SUBYEKT VA PREDIKAT PARADIGMASI, ULARNING UMUMIY VA XUSUSIY JIHLTLARI	423
Azamova Gulruh Akbar qizi	
BUXORODA TURISTLAR XAVFSIZLIGI: TURISTLARNING XAVFSIZLIK HISSI VA MUAMMOLAR TAHLILI	428
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Davronova Durdona Akobirovna	
BUXORO VILOYATIDA EKOLOGIK VA MADANIY TURIZMNI INTEGRATSIYALASHGAN YO'NALISHLARINI RIVOJLANTIRISH: BARQAROR RIVOJLANISH METODLARI VA ISTIQBOLLARI	436
Xayrullayeva Nilufarbegim Nematullo qizi	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРИВЛЕЧЕНИИ ИСТОЧНИКОВ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ	445
Хашимова Н. А.	
QASHQADARYO VILOYATI AHOLISINI IJTIMOY HIMOYA QILISH TIZIMINING STATISTIK TAHLILI	454
M.Sh. Raximova	

O'ZBEKISTON SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI RIVOJLANISHI HAMDA QONUNIY QO'LLAB-QUVVATLANISHI.....	458
Raimbayev Azim Sultonovich	
Bolbekova Iroda Quvandiq qizi	
MHXS GA MUVOFIQ FOIZLAR, SOLIQLARNI TO'LAGUNGA QADAR OLINGAN FOYDANI HISOBGA OLISH MASALALARI.....	466
Amir Xudaykulov	
SUN'IY INTELLEKT INTEGRATSIYASI SHAROITIDA INSON KAPITALINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING KONSEPTUAL-EKONOMETRIK MODELİ	470
Dilmonov Quðrat Baxtiyorovich	
THE DIGITAL GASTRONOME: HOW TECHNOLOGY CONNECTS TOURISTS, RESTAURANTS, AND THE TECH EMPIRE.....	479
Freshta Qauomy	
BUXORO VILOYATINI IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNING AHAMIYATI	481
Kudratov Muhammad Rustamovich	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ И ПОДДЕРЖКИ В РЕГИОНЕ.....	487
Рахимова Мадина Шухрат кизи	
THE DIGITAL ECONOMY AND ITS IMPACT ON THE LABOUR MARKET AND EMPLOYMENT IN THE REGIONS OF UZBEKISTAN: PANEL DATA ANALYSIS	493
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
MINTAQADA QURILISH SOHASINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	500
Aminov Sardorbek Sanjarbekovich	
QURILISHDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASINING SINERGETIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA PROGNOZLASHTIRISH.....	504
Axmedova Nilufar Shuxratovna	

QURILISHDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASINING SINERGETIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA PROGNOZLASHTIRISH

Axmedova Nilufar Shuxratovna

Toshkent arxitektura-qurilish universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: n.axmedova@taqu.uz

UDK: 330.342:69(575.1)

Annotatsiya. Maqolada qurilish sohasida kichik va yirik biznes subyektlari integratsiyasining sinergetik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari tadqiq etilgan. Muallif tomonidan integratsiya sinergetik samarasini iqtisodiy, resurs, vaqt, risk va strategik bloklar kesimida kompleks baholovchi ISI (Integration Synergy Index) integral indeksi hamda uning iqtisodiy talqinini ta'minlovchi interpretatsiya shkalasi taklif etilgan. Logit-regression tahlil, elastiklik koeffitsiyentlari, ARIMA va ARMAX modellari yordamida integratsiyaning qurilish ishlari hajmi va mehnat unumdorligiga ta'siri baholangan hamda 2030-yilgacha bo'lgan prognoz qiymatlari ishlab chiqilgan. Olingan natijalar integratsiya darajasini oshirish qurilish sohasida kichik biznes rivojlanish ehtimolini 36 foizga, integratsiyaning umumiy iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini esa 32 foizga oshirishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: integratsiya, sinergetik samara, ISI integral indeksi, qurilish sohasi, kichik va yirik biznes, elastiklik koeffitsiyenti, logit-model, ARIMA, ARMAX, prognoz, mehnat unumdorligi.

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические основы оценки синергетической эффективности интеграции субъектов малого и крупного бизнеса в строительстве. Автором предложен интегральный индекс ISI (Integration Synergy Index), оценивающий синергетический эффект интеграции по экономическому, ресурсному, временному, рисковому и стратегическому блокам, а также шкала его интерпретации. На основе логит-регрессионного анализа, коэффициентов эластичности, моделей ARIMA и ARMAX оценено влияние интеграции на объем строительных работ и производительность труда, а также разработаны прогнозные значения до 2030 года.

Ключевые слова: интеграция, синергетический эффект, интегральный индекс ISI, строительство, малый и крупный бизнес, коэффициент эластичности, логит-модель, ARIMA, ARMAX, прогноз, производительность труда.

Abstract. The article examines the theoretical and methodological foundations for assessing the synergetic efficiency of the integration of small and large business entities in the construction sector. The author proposes an integral ISI (Integration Synergy Index) that evaluates the synergetic effect of integration across economic, resource, time, risk and strategic blocks, together with an interpretation scale ensuring its economic meaning. Using logit-regression analysis, elasticity coefficients, and ARIMA and ARMAX models, the impact of integration on the volume of construction works and labour productivity is assessed, and forecast values up to 2030 are developed. The results show that increasing the level of integration raises the probability of small-business development in the sector by 36 percent and the effect of integration on overall economic efficiency by 32 percent.

Keywords: integration, synergetic effect, ISI integral index, construction sector, small and large business, elasticity coefficient, logit model, ARIMA, ARMAX, forecast, labour productivity.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida qurilish sohasi iqtisodiy o'sish, bandlikni ta'minlash va infratuzilma rivojlanishining asosiy drayver tarmoqlaridan biri sifatida muhim o'rin egallaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ushbu soha global miqyosda umumiy bandlikning qariyb 7,6 foizini qamrab oladi hamda 230 milliondan ortiq aholining mehnat faoliyatini o'zida mujassam etadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va yirik biznes subyektlari

jahon korxonalarining qariyb 90 foizini tashkil etib, umumiy bandlikning 50 foizdan ortig'ini ta'minlaydi hamda yalpi ichki mahsulotning o'rtacha 40 foizini shakllantiradi.

Qurilish mahsulotlariga bo'lgan talabning o'zgaruvchanligi, loyihalarning murakkabligi va risk darajasining yuqoriligi kichik hamda yirik biznes subyektlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni samarali tashkil etishni taqozo etadi. Integratsiya natijasida sinergetik samaraga erishish, ya'ni "2+2>4" effektini yuzaga chiqarish, xarajatlarni optimallashtirish, loyiha muddatlarini qisqartirish va risklarni kamaytirish imkoniyatlari kengayadi. Shu jihatdan, qurilish sohasida kichik va yirik biznes subyektlari o'rtasidagi integratsion aloqalarni tizimli rivojlantirish hamda ularning iqtisodiy samaradorligini baholashga qaratilgan yagona metodologik yondashuvni shakllantirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi qurilish sohasida kichik va yirik biznes subyektlari integratsiyasining sinergetik samaradorligini baholash bo'yicha kompleks metodikani ishlab chiqish, integratsiyaning qurilish ishlari hajmi hamda mehnat unumdorligiga ta'sirini ekonometrik usullar yordamida asoslash va 2030-yilgacha bo'lgan prognoz qiymatlarini hisoblashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik va yirik biznes subyektlari integratsiyasining iqtisodiy mazmun-mohiyatini ilmiy jihatdan asoslashda xorijiy olimlarning nazariy qarashlari muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. R. Kouz va O. Uilyamsonning transaksion xarajatlar nazariyasiga ko'ra, integratsiya tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish, risklarni taqsimlash va uzoq muddatli hamkorlikni ta'minlash mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. M. Porterning qiymat zanjiri konsepsiyasi integratsiyani qiymat zanjirining har bir bo'g'ini samaradorligini oshirish hamda milliy raqobatbardoshlikni kuchaytiruvchi omil sifatida talqin qiladi. Y. Shumpeter yondashuvida kichik biznes innovatsion g'oya manbai, yirik biznes esa resurs va masshtablashtirish mexanizmi sifatida integratsiyalashganda innovatsion sinergiya shakllanadi. D. Nort esa integratsiyaning barqarorligini huquqiy kafolatlar, shartnomaviy intizom va institutsional muhit sifati bilan bog'laydi.

Klasterlashuv va tarmoq hamkorligi masalalari M. Porter, T. Andersson, E. Bergman hamda L. S. Markov va M. A. Yagolniserlarning fundamental tadqiqotlarida o'rganilgan. MDH mamlakatlari olimlari — Ye. T. Gaydar, D. O. Masoyan, V. A. Voronin va boshqalar tomonidan kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rni hamda investitsion-qurilish faoliyatini boshqarish mexanizmlari tadqiq etilgan. Ushbu ilmiy ishlarda korxonalar darajasidagi o'zaro hamkorlik samaradorligini baholash masalalari ham muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rib chiqilgan. Mamlakatimiz olimlari S. S. G'ulomov, A. M. Hikmatov, Sh. N. Zaynutdinov, R. I. Nurimbetov, B. Yu. Xodiyev va boshqalarning ilmiy ishlarida kichik biznesni rivojlantirishning nazariy-uslubiy asoslari hamda qurilish iqtisodiyotini modernizatsiya qilish masalalari keng yoritilgan.

Mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, qurilish sohasida kichik va yirik biznes subyektlari o'rtasidagi integratsiya jarayonlarini baholashda tizimli va kompleks nazariy-metodologik yondashuvni yanada takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Amaldagi baholash usullari ko'p hollarda foyda yoki rentabellik kabi an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlarga asoslanadi. Shu bilan birga, qurilish muddatining qisqarishi, risk darajasining pasayishi, resurslardan samarali foydalanish hamda yangi bozor segmentlariga chiqish kabi sinergetik natijalarni kengroq qamrab oluvchi yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Bu esa integratsiya samarasini kompleks baholaydigan ilmiy asoslangan metodikani shakllantirishning dolzarbligini yanada oshiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda terminologik tahlil, omilli tahlil, korrelyatsion-regression tahlil, ekspert baholash hamda iqtisodiy-matematik usullardan, shuningdek, tizimli va ehtimoliy-adaptiv yondashuvlardan foydalanilgan. Integratsiyaning qurilish sohasida kichik biznes rivojlanish ehtimoliga hamda umumiy samaradorlikka ta'sirini baholashda logit-regression modellar qo'llanilgan. Bajarilgan qurilish ishlari hajmi va mehnat unumdorligiga ta'sirini o'lchashda logarifmik, ya'ni Kobb-Duglas tipidagi modellar asosida elastiklik koeffitsiyentlari baholangan. Prognoz qiymatlarini ishlab chiqishda polinomial, ya'ni kvadrat trend modeli, ARIMA hamda ARMAX modellaridan foydalanilgan.

Hisob-kitoblarda O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2010–2025-yillardagi rasmiy ma'lumotlari hamda qurilish korxonalari o'rtasida o'tkazilgan ekspert so'rovnomasi natijalari manba sifatida xizmat qilgan. Modellarining ishonchligi z-statistika, t-statistika, determinatsiya koeffitsiyenti (R^2), Darbin-Uotson (DW) mezoni va o'rtacha mutlaq foiz xatoligi (MAPE) ko'rsatkichlari yordamida asoslangan.

Integratsiya sinergetik samarasini baholash uchun muallif tomonidan ISI (Integration Synergy Index) integral indeksi taklif etilgan. Indeks beshta funksional blok — iqtisodiy (E), resurs (R), vaqt (T), risk (Q) va strategik (S) bloklarning normallashtirilgan hamda vaznlashtirilgan ko'rsatkichlari asosida hisoblanadi:

$$ISI = \alpha E + \beta R + \gamma T + \delta Q + \varepsilon S,$$

bunda $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \varepsilon$ — tegishli bloklarning vazn koeffitsiyentlari bo'lib, ularning yig'indisi birga teng; E, R, T, Q, S esa iqtisodiy, resurs, vaqt, risk va strategik bloklarning normallashtirilgan xususiy ko'rsatkichlarini ifodalaydi. Indeks qiymatining iqtisodiy talqini 1-jadvalda keltirilgan interpretatsiya shkalasi orqali amalga oshiriladi.

1-jadval
ISI indeksi bo'yicha interpretatsiya shkalasi¹

ISI qiymati	Baho	Iqtisodiy talqin
0–0,4	Past	Integratsiya samarasi yetarli emas, kooperatsiya effekti zaif.
0,4–0,7	O'rta	Ijobiy natija mavjud, ammo zaxira imkoniyatlari katta.
0,7–1,0	Yuqori	Integratsiya samarali, sinergetik natija barqaror.
>1,0	Kuchli sinergiya	Integratsiya natijasi alohida faoliyat natijalaridan sezilarli darajada yuqori.

Mazkur shkala indeksning son qiymatini mazmunli iqtisodiy xulosaga aylantirish imkonini beradi. ISI indeksining 1 dan yuqori bo'lishi integratsiya natijasida nafaqat “musbat effekt”, balki kuchli sinergetik ustunlik shakllanganini, ya'ni integratsiyalashgan tizim foyda, resurs, vaqt, risk va strategik jihatlar bo'yicha alohida subyektlar yig'indisidan yuqori natija berayotganini anglatadi. Kompozit indikatorlar bo'yicha OECD metodologiyasiga muvofiq, indeks qiymatini talqin qilishda obyekt turi, hudud xususiyati yoki loyiha tavsifiga qarab intervallarni aniqlashtirish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qurilish sohasida kichik va yirik biznes rivojlanishidagi o'zaro ta'sir va bog'liqlikni, shuningdek, ular o'rtasidagi integratsiya darajasining sohada kichik biznes rivojlanish ehtimoliga ta'sirini baholash maqsadida korxonalar rahbarlari o'rtasida ekspert so'rovnomasi o'tkazildi. Integratsiya darajasi respondentlar tomonidan juda yuqori — 4 ball, yuqori — 3 ball, o'rtacha — 2 ball va past — 1 ball mezonlari asosida baholandi. So'rovnoma natijalari asosida quyidagi logit-model qurildi:

$$P(X_1=1 | X_2, X_6) = 1 / [1 + e^{-(1,47 \cdot X_2 + 0,21 \cdot X_6)}]$$

bunda X_1 — kichik biznesni rivojlangan deb hisoblash ehtimoli; X_2 — kichik va yirik biznes o'rtasida o'zaro ta'sir va bog'liqlik mavjudligiga oid javob; X_6 — integratsiya darajasiga oid javob. Model koeffitsiyentlari z-statistika bo'yicha adekvat bo'lib, to'g'ri prognoz qilingan holatlar ulushi 83,8 foizni tashkil qildi.

Tahlil natijalari o'zaro ta'sir va bog'liqlik mavjud bo'lmaganda hamda integratsiya darajasi past baholanganda kichik biznesning rivojlanish ehtimoli 0,55 ni tashkil qilishini ko'rsatdi. Integratsiya darajasining oshishi ushbu ehtimolni 0,70 gacha yetkazadi, chekli ta'sir esa 0,05 birlikni tashkil etadi. O'zaro ta'sir va bog'liqlik mavjud bo'lganda integratsiya darajasining oshishi ehtimolni 0,84 dan 0,91 gacha oshiradi. Ikkala omilning birgalikdagi ijobiy ta'siri sohada kichik biznesning rivojlanish ehtimolini 36 foizga oshiradi.

Integratsiyaning umumiy samaradorlikka ta'sirini baholash uchun ikkinchi logit-model qurildi:

$$P(X_3=1 | X_4, X_6) = 1 / [1 + e^{-(0,52 \cdot X_4 + 0,26 \cdot X_6)}]$$

bunda X_4 — integratsiya samaradorligini baholashga oid javob. To'g'ri prognoz qilingan holatlar ulushi 79,6 foizni tashkil qildi. Integratsiya darajasi past bo'lganda integratsiyaning samaradorlikka ta'sir qilish ehtimoli 57 foizdan 79 foizgacha, o'rta va yuqori darajalarda esa mos ravishda 63–83 foiz hamda 69–89 foizgacha oshadi. Ikkala omilning bir vaqtdagi yuqori darajasi integratsiyaning umumiy samaradorlikka ta'sirini 89 foizgacha yetkazadi, ya'ni umumiy chekli ta'sir 32 foizni tashkil qiladi.

Bajarilgan qurilish ishlaridagi o'sishda kichik va yirik biznesning hissasini aniqlash uchun logarifmik funksiya asosida elastiklik koeffitsiyentlari baholandi:

$$\ln C = 0,60 + 0,66 \cdot \ln CS + 0,34 \cdot \ln CB$$

(t: 7,87; 44,82; 16,27; $R^2 = 0,99$; DW = 1,56; MAPE = 0,1)

1 Muallif ishlanmasi.

bunda C — bajarilgan qurilish ishlari hajmi; CS — kichik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmi; CB — yirik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmi, o'zgarmas narxlarda, mlrd so'm. Natijalar kichik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmining 1 foizga oshishi jami qurilish ishlarini 0,66 foizga, yirik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmining 1 foizga oshishi esa jami qurilish ishlarini 0,34 foizga oshirishini ko'rsatadi. Bu qurilish sohasidagi o'sishni ta'minlashda kichik biznesning ta'siri yuqori ekanligini asoslaydi.

Mehnat unumdorligiga ta'sirni baholashda har bir bandga to'g'ri keladigan qurilish ishlari hajmi tahlil qilindi:

$$\ln PC = -4,86 + 0,51 \cdot \ln CS + 0,32 \cdot \ln CB$$

$$(R^2 = 0,99)$$

Kichik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmining 1 foizga oshishi har bir bandga to'g'ri keladigan qurilish ishlari hajmini 0,51 foizga, yirik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmining 1 foizga oshishi esa 0,32 foizga oshiradi. Demak, mehnat unumdorligini oshirish va samaradorlikka erishishda kichik biznes muhim iqtisodiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Kichik va yirik biznes integratsiyasi asosida amalga oshirilgan qurilish ishlari hajmining ta'sirini baholashda quyidagi dinamik model olindi:

$$\ln C_t = 5,25 + 0,54 \cdot \ln(CO)_{t-1}$$

$$(R^2 = 0,97)$$

Integratsiya ta'siri dastlabki yilda to'liq namoyon bo'lmasa-da, ikkinchi yildan boshlab ijobiy samara beradi va jami qurilish ishlari hajmini 0,54 foizga oshiradi. Integratsiyalashgan ishlar ulushining ta'sirini ifodalovchi model:

$$\ln C_t = 8,73 + 0,038 \cdot SCO_{t-1}$$

elastiklik koeffitsiyentining birdan katta, ya'ni 3,8 ga teng ekanligini ko'rsatadi. Bu esa mazkur omil hisobiga soha taraqqiyotini jadallashtirish istiqbolli yo'nalishlardan biri ekanligini asoslaydi.

Sohaning jadal o'sish sur'atlarini hisobga olgan holda, bajarilgan qurilish ishlari hajmining 2026–2030-yillarga mo'ljallangan prognoz qiymatlari ko'p variantli modellar, ya'ni polinomial va ARIMA (2,2,1) modellari asosida shakllantirildi (2-jadval).

2-jadval
Bajarilgan qurilish ishlari hajmining prognoz qiymatlari, mlrd so'm²

Yillar	Polinomial model	ARIMA (2,2,1) modeli
2026	46 809,1	48 947,4
2027	50 546,4	52 225,7
2028	54 436,5	55 673,0
2029	58 479,2	60 166,8
2030	62 674,6	65 225,6

ARIMA (2,2,1) modeli natijalariga ko'ra, kelgusi besh yillikda o'rtacha o'sish sur'ati 8,0 foizni tashkil etib, bajarilgan qurilish ishlari hajmi 2030-yilga borib 65 225,6 mlrd so'mga yetishi hamda 2025-yildagiga nisbatan 1,47 barobarga oshishi kutilmoqda. Kichik biznes subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmi esa 2030-yilga borib qariyb 1,46 barobarga ortishi prognoz qilinmoqda.

Kichik va yirik biznes subyektlari hamkorligida bajarilgan qurilish ishlari hajmining prognozi ARMAX (1,1,1) modeli asosida hisoblandi. Model natijalariga ko'ra, mazkur ko'rsatkichning o'rtacha o'sish sur'ati 11,9 foizni tashkil etib, kelgusi besh yilda 1,75 barobarga oshishi kutilmoqda. Natijada kichik va yirik biznes hamkorligida bajarilgan qurilish ishlarining jami qurilish ishlaridagi ulushi 2025-yildagi 40,8 foizdan 2030-yilga borib 48,6 foizgacha yetishi prognoz qilinmoqda. Bu esa integratsiyaning qurilish sohasi taraqqiyotini ta'minlash, hamkorlik aloqalarini kengaytirish va umumiy samaradorlikni oshirishdagi muhim rolini tasdiqlaydi.

2 Muallif ishlanmasi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari asosida qurilish sohasida kichik va yirik biznes subyektlari integratsiyasining sinergetik samaradorligini baholash bo'yicha quyidagi xulosalar shakllantirildi.

Birinchiidan, qurilish sohasida integratsiya samarasi faqat moliyaviy natijalar bilan emas, balki iqtisodiy, resurs, vaqt, risk va strategik omillarning o'zaro uyg'un ta'siri orqali shakllanadi. Shu bois integratsiya jarayonlarini baholashda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda ko'p o'lchovli sinergetik yondashuvni qo'llash maqsadga muvofiq. Taklif etilgan ISI integral indeksi va uning interpretatsiya shkalasi integratsiya natijadorligini aniqlash, turli integratsiya shakllarini qiyosiy baholash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun ilmiy-metodologik asos vazifasini bajaradi.

Ikkinchiidan, ekonometrik tahlil integratsiya darajasining oshishi sohada kichik biznes rivojlanish ehtimolini 36 foizga, integratsiyaning umumiy iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini esa 32 foizga oshirishini ko'rsatdi. Elastiklik koeffitsiyentlari — 0,66 va 0,51 — qurilish sohasida iqtisodiy o'sish hamda mehnat unumdorligini ta'minlashda kichik biznesning muhim rolini, integratsiyalashgan ishlar ulushining yuqori elastikligi — 3,8 — esa ushbu omilning istiqbolli yo'nalishlardan biri ekanligini asoslaydi.

Uchinchiidan, prognoz natijalariga ko'ra, 2030-yilga qadar jami bajariladigan qurilish ishlari hajmi 1,47 barobarga, kichik va yirik biznes hamkorligida bajariladigan qurilish ishlari hajmi esa 1,75 barobarga oshishi hamda ularning jami qurilish ishlaridagi ulushi 48,6 foizga yetishi kutilmoqda. Shu sababli sohada raqamli kooperatsiya mexanizmlarini rivojlantirish, subpudrat munosabatlarini takomillashtirish, klasterlashuvni rag'batlantirish va institutsional qo'llab-quvvatlash choralarini kengaytirish qurilish tarmog'ining barqaror rivojlanishi hamda iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-50-son "Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2025. <https://lex.uz/docs/-7444738>
2. Coase R. H. The Nature of the Firm // *Economica*. – 1937. – Vol. 4, No. 16. – P. 386–405.
3. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. – New York: Free Press, 1985. – 468 p.
4. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934. – 255 p.
5. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. – M.: Альпина Паблишер, 2016. – 603 c.
6. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 152 p.
7. Andersson T., Schwaag-Serger S., Sorvik J., Hansson E. W. The Cluster Policies Whitebook. – Malmö: IKED, 2004. – 250 p.
8. Bergman E. M., Feser E. J. Industrial and Regional Clusters: Concepts and Comparative Applications. – Morgantown, WV: Regional Research Institute, WVU, 1999. – 62 p.
9. Hadi Sarvari, Daniel W. M. Chan et al. Critical Success Factors for Managing Construction Small and Medium-Sized Enterprises in Developing Countries of the Middle East // *Journal of Building Engineering*. – 2021. – Vol. 43. – 103152.
10. Малый и средний бизнес как фактор экономического роста России / Ин-т экон. политики им. Е. Т. Гайдара. – М.: Изд-во Ин-та Гайдара, 2019. – 308 с.
11. G'ulomov S. S. Tadbirkorlik va kichik biznes. – T.: "Sharq", 2002. – 369 b.
12. OECD. Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide. – Paris: OECD Publishing, 2008. – 158 p.
13. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari. [Elektron resurs]. – URL: <https://stat.uz> (murojaat sanasi: 2026-yil).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>